HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) לקמן מ. מכות ג:, ב) יבמות נד., ג) לקמן פו:, ד) [לקמן לה.], ה) סנהדרין עו: [ע"ש], ו) לקמן לב., ז) לקמן לא:, ח) לקמן קטו., ט) [ויקרא כד], י) [רש"ל], כ) גי' רש"ל כדא כו' ופירוש על המוכר קאי וה"ה שהלוקח יכול לומר שקול כדך בזוזי היכא שהוא מוחזק ועיין תשובת רלב"ח,

◆

תורה אור השלם

1. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו:
שמות כא ל

2. כִּי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּו אִישׁ וְאָחִיו וְקָרְבָה אֵשֶׁת הָאֶחָד לְהַצִּיל אֶת אִישָׁהּ מִיַּד מַכֵּהוּ וְשָׁלְחָה יָדָהּ וְהֶחֱזִיקָה בִּמְבֻשָׁיו:
דברים כה יא

◆

מוסף רש"י

פטורין. שאין ידוע על ידי מי נהרג (לעיל י:). **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** בנזק וצער ורפוי ושבת, כדאמר בהחובל (לקמן פה:) פצע תחת פצע לרבות השוגג כמזיד ואונס כרצון (יבמות נד.). **וביבמתו לא קנה.** דלא אכוין לביאה (שם). **כבש עליו כו' או לתוך המים.** כבש, פרמי"ר בלע"ז, אוחז ראשו של חבירו ותוקפו במים כדי שלא יוכל להרים ראשו וננער ומת (סנהדרין עו:).

הדרן עלך כיצד הרגל

זה בא בחביתו וזה בא בקורתו. ופגע זה בזה (לקמן לא:). **אין לו אלא שכרו.** שכר כלי ושכר פעולה (לקמן קטו:).

◆

רבינו חננאל

לר' יהודה בן בתירה המקבלו בסייף חייב שקירב מיתתו, והזורקו פטור. בא שור וקיבלו בקרניו והרגו חלוקת ר' ישמעל בנו שלר' יוחנן בן ברוקה [ורבנן] היא. דתניא ונתן פדיון נפשו, דמי ניזק. ר' ישמעל אומ' דמי מזיק. לרבנן דאמרי דמי ניזק, חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג. לר' ישמעל דאמ' דמי מזיק, פי' המזיק הוא היה חייב מיתה מפני שלא שמר שורו כאלו הוא הרג, ורחמ' חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים. והכא אפי' הוא בעצמו בכי האי גוונא לא היה מתחייב, דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירה פטרי ליה, וכל שכן על שורו. **אמ' רבה היה ישן בראש הגג ונפל ונתקע באשה** או כיוצא בה והזיק חייב בד' דברים דקיימ' לן אין קישוי אלא מדעת, והנה כאלו יש ידיעה וכוונה וחייב בכל חוץ מן הבושת דתנן אינו חייב בושת עד שיהא מתכוין. וביבמתו לא קנה שנ' יבמה יבא עליה, וקיימ' לן עד שיתכוונו שניהן לביאה. ואמ' **רבה נפל מן הגג ברוח גדולה וחזקה והזיק ובייש,** פטור בד' דברי' דאנוס הוא, וחייב בנזק אע"פ שהוא אנוס. נפל ברוח מצויה חייב בד' דברי' דהא הוי ליה ידיעה וקרוב לכוונה ופושע הוא אבל בבשת פטור דבעינן כונה מוכחת. ואם נתהפך והזיק ובייש, כיון שבהיפוכו נתכוון להזיק קיימ' לן כיון שנתכוון להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב. אמ' **רבה הניח גחלת על לב חבירו**

רבינו חננאל (המשך)

ומת פטור, מאי טעמ' היה לו להשליכה מעל לבו. הניח גחלת על בגד חבירו ונשרף חייב. אמ' רבא תרויהו תנינהו, דתניא דחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור. בגדו דתנן קרע את כסותו ושיבר את כדו חייב. ש"מ דאפי' אם אמ' לו קרע וקרע חייב, וכל שכן הרואה אותו שורף את בגדיו ולא הציל שחייב השורף בנזיקין, לא אמרי' היה לו להציל ממונו אלא למזיק אמרי' ליה לא היה לך להזיק ממון חבירך וכיון שהיזקתה נתחייבת. **בעי רבא עבדו כגופו דמי,** והנותן גחלת בלבו נשרף העבד כנותן גחלת בלב אדונו עצמו דמי (דמי), מה בלב אדונו עצמו פטור דאמרי' כיון שיכול להסירה מעל לבו היה לו להסירה, לא הסירה הוא הרג עצמו, כן דין העבד ופטור. או כממונו דמי, כמו הנותן גחלת בכליו או בפירותיו או על גדי ונשרף שחייב, כך דין העבד וחייב. **בתר דבעיא הדר פשטא,** עבדו כי גופו והנותן גחלת בלב העבד, בדלא כפית ויכול להסירה ולא הסירה ונשרף ומת, פטור. שורו כממונו, וחייב. **הדרן עלך הרגל מועדת**

פרק שלישי: המניח את הכד המניח את הכד ברשו' הרבי' ובא אחר ונתקל בה ושברה, פטור. ואם הוזק בה בעל החבית חייב. **פתח בכד וסיים בחבית.** אמ' רב פפא כד וחבית אחד הוא. למאי נפקא מינה, כלומ' מה צורך לדקדק בזה, ואמ' למקח וממכר. קיימ' לן כי הכד הוא פחות מן החבית שהכד שואבין בו מים א) מן המעיין כדכת' וכדה על שכמה, והחבית גדולה (לחבירו) [ממנה]. ואם אמ' אדם לחבירו חבית אני מוכר לך ורב אותו המקום קורין לגדולה חבית ולפחותה ממנה כד, ומיעוטא קרו נמי לחביתא כדה ולכדה חביתא. והמוכר אומ' כדה מכרתי לך והלוקח אומ' חבית קניתי ממך, מהו דתימא זיל בתר רובא ורובא לא קרו לכדה חביתא.

פטורין ר' יהודה בן בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב מפני שקירב מיתתו בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן דתניא א)1ונתן פדיון נפשו אדמי ניזק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר דמי מזיק ב)ואמר רבה נפל מראש הגג ונתקע באשה חייב בד' דברים בוביבמתו לא קנה חייב בנזק בצער בריפוי בשבת אבל בשת לא דתנן ג)גאינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ואמר רבה דנפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור בד' דברים הברוח מצויה והזיק ובייש חייב בד' דברים ופטור על הבשת ואם נתהפך חייב אף על הבשת דתניא ממשמע שנאמר 2ושלחה ידה איני יודע שהחזיקה מה ת"ל והחזיקה לומר לך זכיון ד)שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ואמר רבה חהניח לו גחלת על לבו ומת פטור טעל בגדו ונשרף חייב אמר רבא תרוייהו תנינהי על לבו דתנן ה)יכבש עליו לתוך האור או לתוך המים ואינו יכול לעלות משם ומת חייב כדחפו לתוך האור או לתוך המים ויכול לעלות משם ומת פטור בגדו דתנן ו)לקרע את כסותי שבר את כדי חייב על מנת לפטור פטור בעי רבה הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי או כממונו דמי אם תמצא לומר כגופו דמי שורו מהו הדר מפשטה עבדו כגופו שורו כממונו:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח נאת הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו: **גמ'** פתח בכד וסיים בחבית ז)ותנן נמי זה בא בחביתו וזה בא בקורתו נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור פתח בחבית וסיים בכד ח)ותנן נמי סזה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו פתח בכד וסיים בחבית אמר רב פפא היינו כד היינו חבית למאי נפקא מינה למקח וממכר היכי דמי אילימא באתרא דכדא לא קרו חבית וחבית לא קרו כדא הא לא קרו לה לא צריכא דרובא קרו לה לכדא כדא ולחביתא חביתא ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל

פטורין. דבעינן שיהא כל נפש אדם ט) כל הנפש ואין כאן מכה כל הנפש ופטורים ממיתה. לר' יהודה בן בתירא חייב זה שקיבלו בסייף מפני שקירב את מיתתו: **בא שור.** מועד: **וקבלו בקרניו.** ומת: **פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן.** לענין כופר לר' ישמעאל דאמר כופר במזיק שיימינן משלם כופר אבל לרבנן דשיימינן בניזק האי לא הוה ליה דמים ופטור: **ונתקע באשה חייב בד' דברים.** וכגון שנפל ברוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד: **וביבמתו לא קנה.** אע"פ ששנינו (יבמות דף נג:) הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה הני מילי היכא דנתכוין לביאת אשה אחרת אבל זה לא נתכוין לשום ביאה הלכך לא קנה ואם חזר ועשה אחד מן האחין בה מאמר פסלה עליו: **ואם נתהפך.** י)[לאחר] שהתחיל לנפול דנתכוין לנפול על האדם להנאתו: **חייב אף על הבשת.** אע"פ שלא נתכוין לשם בשת: **על לבו ומת פטור.** שהיה לו לסלקה: **חייב.** דהא דלא סלקה סבר אתבעינייה ליה בדינא ויפרע לי: **כבש עליו.** שתקפו שם עד שמת: **חייב.** דה"ק ליה אם תרצה קרע ושלם אבל פירש לו ע"מ פטור: **עבדו כגופו דמי.** ואם הניח אדם גחלת על לב עבדו פטור שהיה לו לעבד לסלקה: **שורו כממונו.** שאין בו דעת לסלקה וחייב:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח את הכד. ושברה פטור. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: **ואם הוזק בה.** הנתקל: **בעל החבית חייב.** מפרש בגמ' [שם]: **גמ' נשברה כדו של זה בקורתו של זה פטור.** שלשניהן רשות להלך: **פתח בחבית.** דקתני זה בא בחביתו: **וסיים בכד.** דקתני נשברה כדו של זה כו': **והציל את הדבש לתוכה.** מפני שהדבש דמיו יקרים: **שכרו.** כשאר פועל ואין בעל הדבש משלם דמי היין: **פתח בכד.** דקתני וזה בא בכדו של דבש וסיים בחבית דקתני נסדקה חבית של דבש: **למקח וממכר.** שביד המוכר לתת לו איזה שירצה ואפילו התנה עמו חבית דמשמע גדולה נותן לו כד שהיא קטנה:

אין

כבש עליו כו'. באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) מפרש דרישא נקט כבש לרבותא וסיפא נקט דחפו לרבותא: **קרע** כסותי חייב. תימה היכי מייתי ראיה דלמא שאני הכא שהיה לו להסיר הגחלת מעל בגדו תדע מדנקט רבה על בגדו חייב מכלל דעל בשרו פטור והתם לקמן (דף צג.) תנן סמא את עיני אפי' על מנת לפטור חייב אלא ע"כ על בשרו פטור משום שהיה לו להסיר כמו בעל לבו ומת וי"ל דהא פשיטא ליה דמעל בשרו יסיר הגחלת ומעל בגדו לא חייש ולא איצטריך לאתויי ראיה אלא שלא תאמר כיון שמניח על בגדו והוא שותק א"כ דעתו הוי שיפטר דהא אשכחן אפי' במלוה לקרוע דחייב:

הניח גחלת על לב עבדו כו'. כשעבד כפות ורבו עומד אצלו איירי כדפרישית לעיל (דף כב: ד"ה והיה) ומיירי שלא מת העבד אלא הוזק ולהכי מספקא ליה שמא לא יחוש הרב לסלקו מפני שישלם לו דמי נזקו:

הדרן עלך כיצד הרגל

המניח. ואיכא נמי דקרו לחביתא כדא ולכדא חביתא. תרוייהו צריכי שאם התנה לתת לו כד והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח לתת דמים יכול הלוקח לומר לא אתן לך דמים אם לא תתן לי חבית דקרי ליה לחביתא כדא לפי שהוא מוחזק ולא אזלינן בתר רובא ואם התנה לתת לו חבית ונתן הלוקח דמים יכול לומר לו המוכר לא אתן לך אלא כד דקרי לכדא חביתא ולא אזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דאפי' רב דאמר בפרק המוכר פירות (ב"ב דף צב. ושם ד"ה וליחזי) ולקמן בהפרה (דף מו.) הולכין בממון אחר הרוב גבי המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר למוציא אע"פ שהרוב מסייעך לא תוציא ממני ממון דקים לי בנפשאי שאני מן המיעוט אבל בנמצא נגחן לא מצי אמר מוכר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט דזבני לנכסתא דאדרבה יאמר הלוקח למוכר אתה הטעתני דקים לי בנפשאי שאני מן הרוב דזבני לרדיא וא"ת ונחזי אי דמי כדא אי דמי חביתא כדפריך לקמן בריש הפרה (שם) ובהמוכר פירות (ב"ב דף צב.) וניחזי אי דמי רדיא לרדיא ושם אפרש בע"ה דאפילו לרבנן דפליגי אר' יהודה בהמוכר את הספינה (שם דף עז:) גבי מכר הצמד לא מכר הבקר דלית להו הדמים מודיעים פריך וי"ל דלא שייכא הכא הודעת דמים דקרובים דמי הכד לדמי החבית א"נ שמכר לו כדים או חביות שוה מאתים זוז ולא שייך לומר בזה הודעת דמים כלל ומיירי דאית ליה זוזי דלא שייך לומר שקול כ) כדך בזוזך ולספרים דגרסי בהפרה ובהמוכר פירות אי דליתנהו להנך זוזי צריך לאוקמי שיש ללוקח מעות המכר והקנה לו אגב קרקע או אחר כך הוזלו הכדים והחביות אי נמי הכי פירושו מהו דתימא זיל בתר רובא אע"פ שהדמים מסייעים למוחזק קמ"ל וה"ה דהוי מצי למימר איפכא מהו דתימא זיל בתר חזקה קמ"ל דאין הולכין בתר חזקה אלא אחר הרוב אם הדמים מסייעין לרוב אלא משום דמתניתין מוכחא דבא להשמיענו דלא אזלינן בתר רובא דכד וחבית חדא נינהו ולפי זה אתי שפיר טפי אליבא דרב מאליבא דשמואל מדשמעינן דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא שהדמים מסייעים למוחזק ולא שמעינן זה במקום דאין הדמים מסייעים:

עין משפט נר מצוה

קה א מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סז:

קו ב מיי' פ"ג מהלכות יבום הלכה ד סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:

קז ג מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף א:

קח ד ה ו ז מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף יא:

קט ח טוש"ע ח"מ סי' שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:

קי ט מיי' פ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה כב סמג עשין ע טוש"ע שם:

קיא י כ מיי' פ"ג מהל' רוצח הלכה ט:

קיב ל מיי' פ"ה מהל' חובל ומזיק הלכה יא סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפ סעיף א:

קיג מ מיי' שם פ"ד הלכה כב ועיין בהשגות ובמ"מ ובני' שהאריך סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפג סעיף א וסימן תיח סעיף יח:

א נ מיי' פי"ג מהלכות נזקי ממון הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תיב סעיף א:

ב ס מיי' פי"ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה ה סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סימן רסד סעיף ה:

א) עי' בערוך ערך כד א'.